

دانش‌آموزان کردستان بر لبه بیم و امید

کارشناسان آموزشی از پیامدهای آموزش مجازی بر دانش‌آموزان کشور و کردستان هشدار می‌دهند

شیروان یاری

بعد از شیوع ویروس کرونا، نخستین مکانی که در تیررس تعطیلی قرار گرفت، نظام آموزشی دانشگاه‌ها و مدارس کشور بود و به دنبالش رواج پدیده آموزش مجازی و استفاده از برنامه شاد که معلم‌ها و دانش‌آموزان را به جهان نوینی پرتاب کرد. از منظر کارشناسان این میزگرد پیامدهای نبود اینترنت پرسرعت و فقدان عدالت آموزشی در مناطق شهری و روستایی استان‌های توسعه‌نیافته کشور، تا سال‌های متمادی بر روان دانش‌آموزان و کارنامه افت تحصیلی آنان خواهد ماند. در این میزگرد تحلیلی، روزنامه اعتماد در گفت‌وگو با مجید کریمی، معلم و کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، سلیمان عبدي، معلم باسابقه و کارشناس مکانیک خودرو، محمد فتاحی، معلم و کارشناس ارشد ریاضی، طاهر قادرزاده، معلم و کارشناس ریاضی و قادر یثرابی، معلم و کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، چرایی از هم‌گسیختگی ذهن دانش‌آموزان را بعد از کرونا و ترویج آموزش مجازی کاویده است. این کارشناسان از اینکه دانش‌آموزان کردستان نیز به مثابه دانش‌آموز دیگر استان‌های کشور ترك تحصیل کنند، بیم دارند. آنچه در پی می‌آید نقد علمی و تحلیلی کارشناسان و پژوهشگران حوزه نظام آموزشی در سه مقطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و دوم پیرامون آموزش آنلاین و ضعف ساختاری و خطر اپیدمی ترك تحصیل دانش‌آموزان است.

همچنان‌که می‌دانید خبر ترك تحصیل گسترده دانش‌آموزان در استان‌های کرمان، خراسان رضوی و قزوین به استناد مصاحبه مدیران کل آموزش و پرورش این استان‌ها و دیگر استان‌های ایران و بازتاب آن در رسانه‌ها يك هشدار جدی برای استمرار این روند است؛ اگرچه وزیر

وجود 3 میلیون ترک تحصیلی را به صراحت انکار می‌کند اما پدیده ترک تحصیل به عینه وجود دارد و کردستان هم از این قاعده مستثنی نیست. تحلیل و آسیب‌شناسی این مساله ضرورتی انکارناپذیر است. بررسی عواملی مانند نبود دسترسی به ابزار هوشمند مثل موبایل و تبلت، زندگی در مناطق محروم بدون پوشش اینترنت و چند عامل دیگر همچون تعصبات فرهنگی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان، در ترک تحصیل مطرح و دخیل دانسته شده‌اند. با توجه به تجربه سال‌ها تدریس و پژوهش در حوزه نظام آموزشی و وجود بارز این سه مولفه در کردستان، چه راهکاری برای برون‌رفت از این معضل دارید؟

سلیمان عبدی: برپایه تجربه زیستی یک معلم و یک پدر در گستره جغرافیایی منطقه‌ای به نام کردستان باور دارم مقوله تعصبات فرهنگی در زمینه افزایش ترک تحصیل دانش‌آموزان در این منطقه و به لحاظ اقتصادی، بسیار رنگ باخته، به گونه‌ای که هر پدر و مادری حتی آنانکه خود سواد ندارند، در سخت‌ترین شرایط اقتصادی و در صعب‌العبورترین مناطق روستایی کردستان آرزو دارند دختر و پسرش تحصیل‌کرده باشد، چراکه اعتقاد دارند برای برون‌رفت از این شرایط سخت، مسیر تحصیل امن‌ترین مسیر برای اعتلای موقعیت زیستی فرزندان‌شان است. آرزو دارم متخصصان این امر این ادعای بنده را با یک تحقیق علمی و مستدل بسنجند تا مشخص شود سواد فرهنگی مناطق کردنشین متناسب با گسترش کانال‌های ارتباطی و در تناسب با امکانات مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی این منطقه بحران‌زده در مقایسه با دیگر هموطنان در دیگر نقاط ایران در چه سطح بالایی است. بر همین اساس باور دارم مجموعه عواملی که تحت نام فقر فرهنگی در مسیر ادامه تحصیل دختران و پسران این دیار علم شده، ناشی از تاثیر مشکلات اقتصادی و اجتماعی بسیاری از مردم این دیار است که نمی‌توانند زیر بار مشکلات معیشتی تاب بیاورند و به باور دلخواسته خود در زمینه ادامه تحصیل فرزندان‌ش وفادار بمانند. نبود مدیریت درست فرصت‌ها و استعداد‌های خدادادی مناطق کردنشین و به تبع آن بیکاری و معضلات اجتماعی ناشی از آن یکی از تاثیرگذارترین تهدیداتی است که ادامه تحصیل دانش‌آموزان، خصوصا دختران را هدف قرار داده است. برای برون‌رفت از این معضل، نخست باید عوامل اصلی بروز این معضل در قالب طرح‌های تحقیقی و مستدل کارشناسان امر شناسانده شده و حاکمیت سیاسی با اراده‌ای مبتنی بر حل آن برنامه‌ریزی کند. مشکل اصلی در مناطق کردنشین نبود این اراده است؛ لذا با اینکه کمک‌های خیرین جای تقدیر دارد اما سطح مشکلات پیش روی پروسه تحصیل فرزندان این دیار در غیاب پشتیبانی دستگاه‌های حاکمیتی، کاهش چندانی نخواهد داشت.

ظاهر قادرزاده: قبل از پاسخ به سوال شما، لازم می‌دانم نکته‌ای را که سال‌هاست گفته می‌شود؛ اما کمتر شنیده شده و برای حل آن هم کمترین چاره‌ای اندیشیده نشده است، یادآور شوم: به دلیل نبود شفافیت و پاسخگویی مناسب و وجود موانع مختلف برای حل این معضل؛ همواره شاهد آمارهای متناقض و گاه عجیب و غریب و بسیار متفاوت در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هستیم. لذا آموزش و پرورش نیز به علت غرق بودن در این باتلاق چندآماری، خواسته یا ناخواسته توان تحلیل و بررسی آسیب‌های درون سازمانی و نتیجتاً حل مساله‌هایش را ندارد. عمل دیگری هم که می‌تواند دلیلی بر آمارهای متفاوت باشد، تفسیرهای مختلف مسوولان و دست‌اندرکاران از يك موضوع واحد مانند همین مساله ترك تحصیل است. بزرگنمایی یا کوچک‌نمایی مشکل، مانع دیدن واقعیات موجود و لذا مانع چاره‌اندیشی اصولی و متناسب خواهد شد. استان کردستان هم به عنوان یکی از استان‌های محروم ایران در مقوله ترك تحصیل یا به قول جناب وزیر- نداشتن تجهیزات نوین آموزشی- در ازای تاریخ آموزش ایران، درگیر این مساله و موارد مشابه است و اینکه راه برون‌رفت چیست و چه راهکاری می‌توان ارائه داد؛ به باور بنده جز با تغییر نگرش در سطوح بالای حاکمیتی نسبت به مقوله آموزش و پرورش، میسر نخواهد بود. دیدگاه تصمیم‌گیرنده و برنامه‌ریز حاکم بر آموزش و پرورش که خارج از این سازمان است، باید اخلاق‌مدارانه، به تفاوت‌های قومی ایمان بیاورد که چراغ روا بر خانه، به مسجد حلال نیست. در صورت تحقق این مهم، بسیاری از معضلات اقتصادی و اجتماعی منطقه کم خواهد شد و به تبع آن شاهد شکوفایی فرهنگی خواهیم بود.

مجید کریمی: استان کردستان و سایر مناطق کردنشین عمدتاً از مناطق غیربرخوردار و محروم نگه داشته شده هستند. هرچند با نگاه صرف اقتصادی نمی‌توان معضلات يك جامعه را مورد واکاوی قرار داد؛ اما این امر نقش پررنگی در ترك تحصیل دانش‌آموزان این مناطق دارد. وضعیت پایدار اقتصادی و وجود محل درآمد مناسب و مورد اطمینانی برای خانواده سبب آرامش خواهد بود، آرامشی که سرپرست خانواده و فرزندان در سایه آن به فکر مسائل آموزشی و فرهنگی باشند.

آنچه شخصاً در این دو سال همه‌گیری ویروس کرونا شاهد آن بوده‌ام (با توجه به تورم افسارگسیخته) شتافتن فرزندان به کمک خانواده بوده برای جبران کمبودهای زندگی و تن دادن به کار در صنوف مختلف خصوصاً کارهای فنی و کار در تعمیرگاه‌های ماشین که خالی از آسیب هم نخواهد بود. لذا بهبود وضع معیشت خانواده و بازگرداندن آرامش در این رابطه اولین راه چاره خواهد بود که برعهده دولت است. ذکر مسائل اقتصادی چنانکه گفته شد به معنی نادیده گرفتن عوامل فرهنگی

نیست؛ واقعیت این است که ترك تحصیل دانش‌آموزان بعد فرهنگی هم دارد، اما در نواحی شهری به نسبت حاشیه شهرها و روستاها این نسبت متغیر است. در ترك تحصیل دختران بعد فرهنگی نقش برجسته‌تری دارد، به جهت حاکم بودن نوعی نگاه مذهبی و سنتی و ازدواج در سنین پایین و كمك و یاور شدن مادر در کارهای خانه دختران بیشتر ترك تحصیل می‌کنند، رفع این مشکل جدای از توجه به بعد اقتصادی داشتن برنامه‌های فرهنگی است برای ارتقای سطح آگاهی مردم. متأسفانه نوعی اکراه وجود دارد که از تریبون‌های مساجد خانواده‌های مذهبی تشویق شوند به اینکه دختران خود را به مدرسه بفرستند. ایجاد مدارس شبانه‌روزی و حل کردن مشکل تردد دانش‌آموزان كمك بسیار بزرگی خواهد بود در کنار اقدامات دیگر که خانواده‌های مردد را قانع کند برای تحصیل فرزندان خود خصوصاً دختران قدمی بردارند. آموزش و پرورش در این زمینه نباید توقع پرداخت هیچ هزینه‌ای از خانواده‌ها داشته باشد، بلکه باید اقدامات تشویقی و رفاهی بیشتری را هم در دست اقدام داشته باشد. گرفتن هزینه ایاب و ذهاب و هزینه خوابگاه و غیره تیر خلاص است بر تصمیم بسیاری از خانواده‌های مردد که در صورت تحمیل نشدن هزینه اضافی بر خانواده موافق تحصیل فرزندان خود هستند. تحصیل و امکانات تحصیلی باید رایگان و در دسترس همگان باشد.

محمد فتاحی: آنچه در بدو امر لازم است بدان اشاره شود، این است که ترك تحصیل آفتی مزمن در آموزش و پرورش است که سالیان متمادی است با آن دست و پنجه نرم می‌کند. در سال تحصیلی اخیر به دلیل عدم حضور فیزیکی دانش‌آموزان در مدرسه، بخش قابل توجهی از خانواده‌هایی که تا پیش از این با تحمل مشقات فراوان به صورتی هر چند نیم‌بند به ایجاد شرایطی در حد توان خود برای حضور فرزندان در مدرسه، اقدام می‌کردند، با شیوع بیماری کرونا حلقه محاصره مشکلات اجتماعی و اقتصادی بر آنان تنگ‌تر شد و به دلیل نبود حمایت‌های کافی و پیگیری‌های موثر از جانب سیستم آموزشی کشور، عطای آموزش غیرحضور را به لقایش بخشیدند. از سوی دیگر متأسفانه غیرشفاف بودن آمارهایی از این دست، آرایه راهکارهای عملی برای برون‌رفت از معضلات پیش آمده را با دشواری مواجه می‌کند؛ اما به عنوان اقدامی فوری و عملی با ایجاد و تعریف کارگروه‌هایی در ادارات آموزش و پرورش به دور از بروکراسی‌های معمول و تسری آن به مدارس هدف می‌توان تك تك موارد ترك تحصیل را در سطح مدارس به‌طوری دقیق مورد بررسی موشکافانه قرار داد و با شناسایی و دسته‌بندی علل ترك تحصیل، در قالب چند پکیج متفاوت کارشناسی شده و به تناسب علت آن، راهکارهایی مانند آرایه آموزش‌های ضروری به اولیا و خدمات مشاوره‌ای به آنان و فرزندان،

تهیه ملزومات تحصیلی از جمله نوشت افزار، گوشی، اشتراك اینترنت و... در دستورکار قرار گیرد و با برنامه ریزی برای تشکیل کلاسهای جبرانی مختص جاماندگان از تحصیل، پیش از آغاز سال تحصیلی زمینه بازگشت به تحصیل آنان را فراهم کرد.

قادر یثرابی: ترك تحصیل دانش آموزان همیشه یکی از چالشهای نظام آموزشی در کشور ما بوده است. هر چند هیچگاه بنا به دلایلی آمار دقیق و درستی از ترك تحصیل دانش آموزان ارائه نشده است. اما همچنانکه میدانیم خبر ترك تحصیل بیش از سه میلیون دانش آموز در سال جاری بسیار نگران کننده است. نگرانی آنگاه بیشتر خواهد شد که تعداد بسیار بیشتری از دانش آموزان فقط و فقط برنامه شاد را نصب کرده و در فضای مجازی حضور دارند و عملاً هیچ آموزشی صورت نگرفته است و این موضوع را هم معلمان و هم والدین به عینه مشاهده و اذعان میکنند.

از دلایل این معضل میتوان به ضعف در سیستم نظام آموزشی، شرایط مالی و اقتصادی خانوادهها و شرایط فرهنگی، اشاره کرد. ابتدا از طریق تحقیقات علمی و آکادمیک باید به درستی مشخص شود که دلایل ترك تحصیل دانش آموزان چیست؟ (متأسفانه در کشور ما به تحقیقات علمی هیچ بهایی داده نمیشود و اکثر تحقیقات علمی و دانشگاهی که صورت میگیرد بلااستفاده و در کتابخانهها بایگانی شده و خاک میخورند). در این هیچ شکی نیست که سیستم نظام آموزشی ما بسیار ناکارآمد است و باید اصلاح شود. متأسفانه مسوولان ما سالیان بسیار زیادی است که بر این سیستم غلط پافشاری دارند و اگر تغییر جزئی هم صورت گرفته چون سلیقه‌ای و بدون پشتوانه علمی بوده، نتوانسته سیستم آموزشی ما را کارآمد کند. باید مشکلات را درون يك سیستم دید و به صورت کلی به آن نگریست. از آن جمله همچنانکه گفته شد یکی از مشکلاتی که باعث ترك تحصیل دانش آموزان میشود، مشکلات اقتصادی است. لذا ارتقای سطح معیشت خانوادهها و کمک به خانوادهها تا دانش آموزان مجبور به ترك تحصیل نشوند، میتواند از موارد بسیار مهم در مناطق محروم باشد. از جمله موارد دیگری که باید روی آن کار کرد، فرهنگسازی بین خانوادهها، مخصوصاً در روستاهاست.

موضوع مهمی که دانش آموزان در سه مقطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و دوم در دوران پاندمی کرونا با آن مواجه شدند، آموزش اجباری در فضای مجازی شاد و دیگر شبکه‌های اجتماعی بود که در چند ماه اول به دلیل عدم شناخت از این نوع فضای آموزشی معلمها و دانش آموزان سردرگم بودند، سوال این است به رغم تجربه يكسال و اندی از آموزش مجازی، به نظر شما زیرساختهای آموزش مجازی به صورت یکسان در تمام استانهای کشور مانند استانهای توسعه یافته کشور فراهم است؟ و آیا

آموزش ریاضی، فیزیک، شیمی، هندسه و علوم از طریق فضای آموزشی ممکن است؟ چون افت تحصیلی همه دانش‌آموزان کشور و کردستان به استناد کارنامه‌های تحصیلی، در این دروس مشهود است.

سلیمان عبیدی: بگذارید مقوله آموزش در فضای مجازی را به دو بخش نرم‌افزاری و سخت‌افزاری تقسیم کنیم و بخش نرم‌افزاری آن را به مثابه خود نرم‌افزار و آموزش‌های لازم برای کار با آن در حیطه‌های مختلف تحصیلی، ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم و حتی دانشگاهی قرار دهیم. براین اساس با توجه به برخورد انکاری و محدودکننده ساختار حاکمیتی با فضای مجازی می‌بینیم که در سطح کلی جامعه، دیدگاهی انحصارگرایانه با مقوله آموزش در فضای مجازی حاکم است و همیشه گوشه‌نگاهی به فیلترینگ دارد؛ اما در بعد سخت‌افزاری با به یاد آوردن حوادث دلخراشی چون خودکشی دانش‌آموزان به واسطه برخوردار نبودن از سخت‌افزار مناسب یا همان گوشی یا سقوط از کوه برای دسترسی به خط اینترنتی، متذکر این واقعیت تلخ می‌شوم که به واسطه عدم توزیع عادلانه امکانات مخابراتی در مناطقی مانند کردستان، لرستان، سیستان و بلوچستان، ایلام و شهرهای جنوب استان آذربایجان غربی هنوز بستر سخت‌افزاری برای استقرار آموزش در فضای مجازی مانند شاد و دیگر شبکه‌های اجتماعی با وجود همه کم و کاستی‌هایشان، برای بسیاری از دانش‌آموزان این مناطق وجود ندارد. در کنار عدم کارایی آموزش دروسی مانند ریاضی، فیزیک و در فضای مجازی دوست دارم به عنوان یک هنرآموز یا معلم دروس فنی مانند مکانیک خودرو یادآور شوم که آموزش دروس مهارتی و کارگاهی در فضای شاد بسیار محدود و با تاثیرگذاری بسیار اندک در سطح یادگیری دانش‌آموزان است و مستلزم اندیشه برای ابداع روش‌های نوین آموزشی در همه زمینه‌هاست.

طاهر قادرزاده: پاسخ به قسمت اول سوال، در کنار آشنایی با زیرساخت‌های آموزش مجازی کردستان، مستلزم اطلاع کافی از زیرساخت‌های استان‌های توسعه‌یافته هم هست که شخصا چنین شناختی را ندارم. اما در کشوری که سهم آموزش و پرورش از تولید ناخالص ملی، نصف آمار جهانی است، هم استان برخوردارش مشکل زیرساختی خواهد داشت و هم استان محرومش! هرچند در جاهایی که وضعیت اقتصادی بهتر باشد، امکانات آموزشی نیز قطعاً بیشتر و بهتر از مناطق کم‌برخوردار و محروم است. نمی‌توانم ادعا کنم این امکانات با بودجه دولتی و صرفاً از سوی آموزش و پرورش فراهم شده است، چراکه اساساً آموزش و پرورش بینواتر از آن است که بتواند کارهای اصولی و زیرساختی انجام دهد. آنچه ما تاکنون در آموزش و پرورش شاهدش بوده‌ایم، کارهای روکش و برنامه‌های کوتاه‌مدت بوده و عمقی نداشته است. منظور از آموزش

و پرورش، چهارتا مسوول نیست، بلکه کل سیستم آموزشی مدنظر است. در مورد آموزش دروس پایه از قبیل ریاضی و فیزیک، علوم، شیمی و هندسه، از آنجایی که بنده خود دبیر ریاضی هستم و با مشکلات تدریس مجازی این درس دست به گریبان بوده‌ام، باید عرض کنم با توجه به محدودیت امکانات شخصی یا امکانات مدرسه برای تدریس این دروس و عدم آموزش لازم و کافی برای معلمان در زمینه آموزش مجازی و همچنین مشکلات سرعت اینترنت و خود برنامه شاد، در این مسیر کم مشکل نداشتیم. واقعیت این است که بسیاری از معلمان توانمند ما با مایه گذاشتن از خود و با تلاش‌های دلسوزانه، سعی بسیار کردند تا فرآیند یاددهی/یادگیری به شیوه‌ای موثر انجام شود.

مجید کریمی: همان‌گونه که در زمینه اقتصادی، صنعتی، کشاورزی و مشاغل خدماتی شکاف عمیقی بین مرکز و پیرامون وجود دارد در زمینه آموزشی هم این شکاف خود را نشان می‌دهد. این موارد به هم مربوطند و نمیشود به صورت جزیره‌ای با آنها برخورد کرد. استان کردستان در این وضعیت اقتصادی بالاترین آمار تورم را به نسبت سایر استان‌ها ثبت کرده و این بر آموزش خواه ناخواه اثر نامطلوب دارد خصوصاً اینکه در دو دهه اخیر، آموزش کالایی و طبقاتی شده و عدالت آموزشی به فراموشی سپرده شد و هر کدام از دولت‌هایی که سرکار آمدند، برای کم کردن هزینه‌های خود از بودجه آموزش و پرورش زدند و بر دیگر بخش‌ها افزودند و چنین شد که چندین سال است بیشترین رتبه‌های کنکور و بهترین رشته‌های دانشگاه به مناطق توسعه یافته و برخوردار می‌رسد.

در وضعیت کنونی هم که همه‌گیری کرونا عرصه را بر آموزش در فضای واقعی تنگ کرد و آموزش از راه مجازی و شبکه شاد انجام شد باز هم به علت ناتوانی خانواده‌ها در تامین ابزارهای آموزشی برای شرکت در کلاس‌های مجازی بسیاری از تحصیل باز ماندند که ارقام بسیار وحشتناک است و این آسیب‌ها در آینده بیشتر دامان خانواده‌ها و جامعه را خواهد گرفت. درچنین وضعیتی که بسیاری از روستاها به اینترنت دسترسی ندارند یا از اینترنت پرسرعت بی‌بهره‌اند و حتی در مناطق مختلف شهری نیز اینترنت باکیفیت یکسان وجود ندارد، طبیعی است که آموزش دروس پایه که نیازمند کار، تلاش و زمان بیشتر و آموزش باکیفیت‌تری است وضعیت خوبی نخواهد داشت و ناامیدی در زمینه یادگیری را در دانش‌آموزان تقویت خواهد کرد.

محمد فتاحی: طبیعتاً آموزش غیرحضوری هیچ‌گاه نمی‌تواند جایگزین تمام و کمال آموزش رودررو شود؛ اما با فراهم بودن بسترها و استفاده از پلتفرم‌های استان‌دار می‌توان با تهیه محتواهای آموزشی کارآمد، در تکمیل آموزش از آنها بهره جست. شاد به صورتی شتابزده به عنوان

اپلیکیشن رسمی آموزش مجازی توسط وزارت آموزش و پرورش معرفی شد، هرچند این سوال مطرح است که چرا با وجود برنامه‌های پیشرفته‌تر و با امکانات جذاب‌تر آموزش و پرورش بر استفاده از شاد اصرار می‌ورزد؟ اما اگر به صورت عینی از درجه رشته تخصصی خودم به مساله بنگرم حداقل در زمینه آموزش ریاضی هیچ امکانات ویژه‌ای در شاد پیش‌بینی نشده است و از ابزارهایی مانند تخته سیاه، قلم‌های متنوع، رسم اشکال هندسی و نمودارها به عنوان ابتدایی‌ترین امکانات مورد نیاز یک دبیر ریاضی، هیچ خبری نیست و به دلیل همین ناکارآمدی، آموزش ریاضی در محیط شاد با چالش‌هایی اساسی مواجه است و معلمان ریاضی را به استفاده از محیط‌هایی به‌روزتر و اختصاصی‌تر ناچار کرده است.

قادر یثرابی: استفاده از فضای مجازی در آموزش احتیاج به زیرساخت‌های مناسب دارد و تا زمانی که این زیرساخت‌ها فراهم نشود و متخصصان و مسوولان دلسوزانه در این راه قدم برندارند، این هدف میسر نخواهد شد. فراهم کردن زیرساخت احتیاج به بودجه کافی دارد. متأسفانه در کشور ما به آموزش و پرورش به آن درجه اهمیتی که در رشد و شکوفایی و پیشرفت جامعه دارد، بها داده نمی‌شود. با توجه به اینکه استان کردستان از جمله استان‌های محروم است، خانواده‌ها در تامین گوشی هوشمند و تبلت و اینترنت دچار مشکلات بسیار زیادی بودند و هنوز هم تعداد بسیار زیادی از دانش‌آموزان در استان توان تهیه این امکانات را ندارند. یکی دیگر از مشکلات، مربوط به اینترنت است که متأسفانه در بسیاری از نقاط استان با مشکل نبود یا قطعی اینترنت مواجه هستیم و این عدالت آموزشی بین شهر و روستا و استان‌های محروم و برخوردار را به شدت زیر سوال می‌برد. استفاده از فضای مجازی برای آموزش تعدادی از دروس به خصوص دروس عملی، کارگاهی و آزمایشگاهی خود مشکلات بسیار زیادی برای معلمان و دانش‌آموزان فراهم کرده است و می‌توان گفت که آموزش در بعضی از دروس صورت نگرفته یا به صورت بسیار ضعیفی بوده است.

همچنانکه میدانید و برای شما نیز تجربه زیسته است، شماری از دانش‌آموزان در وسط امتحان (نوبت‌های تحصیلی) به ناگاه به دلیل قطع اینترنت به گریه و زاری می‌افتادند و به استناد تحلیل روانشناسان مشاوره خانواده و تحصیلی پیامدهای روانی آموزش آنلاین برنامه شاد هم‌تراز با کرونا و حتی بیشتر نیز هست، تحلیل و راهبرد شما چیست و برای بازیابی روان از هم گسیخته دانش‌آموزان، کارشناسان وزارت آموزش و پرورش چه رسالتی بر عهده دارند که باید انجام دهند؟

سلیمان عبدی: ما داریم حجم انباشته‌ای از محفوظات در قالب کتب درسی حجیم را به ناگاه و در شرایط بحران‌زا و پراسترس در فضای

مجازي عرضه مي‌داريم که کار کارشناسي براي متناسب‌سازي حجم داده‌ها در اين فضا انجام نشده و بستر آموزشي لازم به هيچ عنوان مهيا نيست. در اين شرايط مسوولان دستگاه آموزش و پرورش در سطوح بالاي تصميم‌گيري موظف به برنامه‌ريزي و کار کارشناسي دقيق بر پايه بهره‌گيري از تجربيات ديگر کشورهاي فعال در زمينه آموزش در فضا مجازي هستند. در صورت برنامه‌ريزي درست مي‌توان اين شرايط تحميلي و استرسزا را به فرصت اشتغال‌زايي درست تبديل کرد؛ اما با رويکردي علمي و به دور از فضاي بسته کنوني.

ظاهر قادرزاده: يکي از اهداف اصلي آموزش و پرورش هر کشوري، بايد حفظ امنيت رواني دانش‌آموزان باشد. اين کار بايد به عنوان اولويت اول امور حاکم بر آموزش و پرورش، در ذهن مسوولان و معلمان و خانواده‌ها نهادينه شده و به نگرش تبديل شود. اينکه دانش‌آموزي به خاطر امتحان، يا به موقع آنلاين نشدن يا تاخير در پاسخ به سوالات و ارسال تکاليف، به گريه و زاري بيفتد و روانش آسيب ببيند، نشان از يك آموزش و پرورش ناکارآمد و سهل‌انگار است. قبل از هر چيز و هر کسي من معلم نبايد دانش‌آموزم را در چنين شرايطي قرار دهم که او فکر کند اگر نتواند به علت مشکلاتي که او هيچ نقشي در آنها ندارد؛ به موقع وظيفه‌اش را انجام دهد، حتما دچار مشکلات تحصيلي خواه دشد! آسيب روحي از آسيب‌هايي است که درمانش زمانبر و مشکل است و گاهي اثراتش تا پايان عمر ماندگار خواهد بود. اي کاش قبل از اينکه دانش‌آموزان مان دچار چنين مشکلاتي ميشدند، در بين صدها بخشنامه با خود و بي‌خود، بخشنامه‌اي هم در اين رابطه صادر ميشد تا مديران، معلمان، خانواده‌ها و دانش‌آموزان بهتر مي‌توانستند در چنين شرايطي، بر خود مسلط بوده و آسيبي متوجه احدي از دانش‌آموزان نشود. براي ترميم روان آسيب‌ديده چنين دانش‌آموزاني، لازم است مدارس با همکاري اوليا، ضمن شناسايي آنان و معرفي به ادارات مناطق، با کمک هسته‌هاي مشاوره و بدون تحميل هيچ‌گونه هزينه مادي، به اين کار همت گمارند. اين کمترین کار ممکن است که بايد به صورت اورژانسي انجام شود و تا رسيدن به نتيجه مطلوب تداوم يابد. در کنار آن براي پيشگيري از تکرار چنين مواردی، توجه مديران، معلمان و آموزش خانواده‌ها و دانش‌آموزان بسيار لازم است.

مجيد کریمی: مسوولان آموزش و پرورش بايد از روانشناسان در اين زمينه بيشتر استفاده کنند و به راهکارهاي آنها گوش دهند و در مقام عمل برآيند. اما تنها اين نيست، دانش‌آموزان در اين دوسال همه‌گيري کرونا دچار فقر حرکتی از طرفي و وابستگي شديد به فضا مجازي شده‌اند، ضرورت دارد که با رعايت پروتکل‌هاي بهداشتي براي جبران اين نقيصه‌ها برنامه‌هاي فرهنگي مطابق با خاستگاه فرهنگي هر

منطقه در نظر گرفته شود تا دانش‌آموزان بتوانند با استفاده از آن به تقویت بنیه‌های فرهنگی و محلی خود بپردازند. بازی‌های محلی، موسیقی، نقاشی، ورزش، بازدید از موزه‌ها و مناطق باستانی و انس با طبیعت می‌تواند به ریکاوری دانش‌آموزان کمک کند و ارتباطات اجتماعی و چهره به چهره را دوباره ایجاد کرده تا از انزوا خارج شوند و به جامعه‌پذیری آنها بیشتر کمک کند. البته در شرایطی که بیشترین بودجه آموزش و پرورش صرف پرداخت حقوق کارکنان می‌شود شاید توقع بجایی نباشد که انتظار اجرای چنین برنامه‌هایی را از وزارت داشته باشیم

محمد فتاحی: انجام آزمون فی‌النفسه برای دانش‌آموزان استرسزا و نگران‌کننده است. در شرایط کنونی که آزمون‌ها به صورت آنلاین برگزار می‌شود به دلیل ضعف زیرساخت‌ها در کنار اینکه دانش‌آموز کما فی‌السابق نگران سطح دشواری سوالات است، باید دغدغه قطعی برق، قطعی اینترنت، جوابگو بودن و به‌روز بودن ابزار الکترونیکی مورد استفاده را نیز داشته باشد که مجموعه این عوامل بار روانی سنگینی را بر دوش کودک و نوجوان ما گذاشته است که در صورت برخورد نامناسب و نبود مدیریت بهینه در این زمینه می‌تواند منجر به گرفتاری‌های روانی و بیماری‌های درازمدت شود، در اینجا وظیفه مدیران استانی و شهرستانی است که ضمن رصد کردن شرایط، تمهیداتی فراهم کنند تا کمترین آسیب متوجه دانش‌آموز شود از جمله از طریق نظارت و ارتباط با مدیران مدارس که مشکلات ناخواسته در حین آزمون آنها پیش آمده به دانش‌آموز اطمینان داده شود که با درک شرایط در اولین فرصت از طریق آزمون مجدد یا راهکارهای دیگری به تشخیص شورای مدرسه فرصت جبران فراهم می‌شود تا از بار اضطراب و نگرانی دانش‌آموز و خانواده او کاسته شود و حتما موارد حاد پیش آمده مورد ارزیابی دقیق قرار گیرد و با ارجاع به متخصصان امر با اطمینان از بهبود شرایط روانی دانش‌آموز در امتحانات بعدی شرکت کند.

قادر یثربی: به جرات می‌توان گفت که در بعضی خانواده‌ها پیامدهای روانی فضای مجازی و آموزش آنلاین در این مدت از کرونا بیشتر بوده است. لازمه استفاده از فضای مجازی و برنامه شاد، گوشی هوشمند و اینترنت است. حال بعد از شیوع کرونا و تعطیلی بعضی از کسب و کارها، باید پرسید برای خانواده‌هایی که حتی برای تامین ما یحتاج اولیه زندگی خود در مانده‌اند و متأسفانه کسی هم به فکر آنها نیست، تهیه گوشی چندمیلیونی و اینترنت امکان‌پذیر است؟ پدری که دغدغه آینده فرزندش را دارد و از طرف دیگر نمی‌تواند این امکانات آموزشی را برای فرزند خود فراهم کند، قطعاً خود را شرمگین و خجالت‌زده، پیش خانواده و فرزندانش می‌بیند و از طرف دیگر کودکان کم سن و سال

که درك شرایط برایشان مشکل است از پدر و مادر خود که نتوانسته‌اند خواسته آنها را برآورده کنند، دلگیر و ناراحت می‌شوند. اهمیت رفع مشکلات روانی این دوران از این نظر است که در صورت درمان نشدن این اختلالات در آینده شاهد مشکلات بیشتری خواهیم بود. مسوولان آموزش و پرورش باید بیشتر توجه خود را بر سلامت روان دانش‌آموزان معطوف دارند. جامعه ما جامعه افسرده‌ای است. اکثر افراد جامعه کم و بیش به دلیل مشکلات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و... دچار افسردگی هستند. مسوولان باید تعصبات را کنار گذاشته و محیط ملالت‌آور، کسالت‌بار مدرسه را برجیده و محیطی شاد و جذاب برای دانش‌آموزان، به نحوی که به جای گریز از مدرسه، احساس شادی و آرامش داشته باشند، فراهم کنند.

در این مقاله سعی شده است تا به بررسی دلایل اصلی افسردگی در دانش‌آموزان پرداخته شود. امید است که با آگاهی از این دلایل، بتوانیم با اتخاذ تدابیر مناسب، از بروز این مشکل جلوگیری کنیم.

افسردگی یک اختلال روانی است که با علائم مشخصی همراه است. این علائم می‌تواند به صورت تغییر در خلق و خو، کاهش انرژی، تغییر در اشتها و خواب، کاهش علاقه به فعالیت‌ها و... باشد. اگر این علائم به مدت طولانی ادامه یابد، می‌تواند به مشکلات جدی‌تری منجر شود.

دلایل متعددی می‌تواند منجر به افسردگی در دانش‌آموزان شود. از جمله این دلایل می‌توان به تغییرات هورمونی، مشکلات خانوادگی، مشکلات تحصیلی، مشکلات اجتماعی و... اشاره کرد. در ادامه به بررسی هر یک از این دلایل خواهیم پرداخت.

منبع: روزنامه اعتماد 26 تیر 1400 خورشیدی